

Allvarlig psykisk störning – en svår rättspsykiatrisk bedömning

Skillnader mellan svenskar och invandrare och mellan kvinnor och män analyserade

JOAKIM STURUP, socionom, forskarstuderande, sektionen för rättspsykiatri, institutionen för klinisk neurovetenskap, Karolinska institutet, Stockholm

MARIANNE KRISTIANSSON, specialist i rättspsykiatri, chefsöverläkare, Rättspsykiat-

risk a avdelningen i Stockholm, Rättsmedicinalverket; adjungerad lektor, sektionen för rättspsykiatri, institutionen för klinisk neurovetenskap, Karolinska institutet, Stockholm
 marianne.kristiansson@rmv.se

Den 1 januari 1992 infördes en ändring av den lagstiftning som reglerar vilka psykiskt störda lagöverträdare som inte får dömas till fängelse. Enligt Brottsbalken får en gärningsman som lider av en allvarlig psykisk störning vid tiden för brottet inte dömas till fängelse. Andelen personlighetsstörda som dömdes till rättspsykiatrisk vård minskade efter lagändringen, men andelen ökade inom kort till samma nivå som tidigare [1]. I en rapport från Socialstyrelsen beskrivs att andelen personlighetsstörda som döms till vård under senare år har sjunkit [2].

Huruvida personer med invandrarbakgrund bedöms annorlunda än individer med svensk bakgrund inom den utredande rättspsykiatrin har tidigare varit ett diskussionsämne [3]. Internationell forskning antyder även att kliniker tenderar att överdiagnostisera psykossjukdomar bland individer med annan etnisk bakgrund än majoriteten [4]. I en nyligen utgiven bok har synen på kvinnan som brottsling ifrågasatts [5]. Det har tidigare ansetts att kvinnor i större utsträckning än män bedöms lida av allvarlig psykisk störning och därmed gynnas [6]. Resultat från tidigare forskning tyder på att fler kvinnor än män som genomgår rättspsykiatrisk undersökning bedöms lida av allvarlig psykisk störning [7].

Bakgrund

Varje år genomgår 600–650 personer i Sverige rättspsykiatrisk undersökning (RPU), och ungefär 50 procent av dessa överlämnas till rättspsykiatrisk vård. Som jämförelse lagfördes under år 2004 i Sverige 114 900 personer, varav 15 000 dömdes till fängelse [8]. Enligt 30 kap 6 § Brottsbalken får den person som begått ett brott under påverkan av allvarlig psykisk störning inte dömas till fängelse. Den person som bedöms lida av allvarlig psykisk störning kan överlämnas till rättspsykiatrisk vård, och om den tilltalade också begått brottet under påverkan av allvarlig psykisk störning får domstolen överlämna individen till rättspsykiatrisk vård förenad med särskild utskrivningsprövning.

Den rättspsykiatriska vården regleras i lagen om rättspsykiatrisk vård (1991:1129). Det juridiska begreppet allvarlig psykisk störning inkluderar psykotiska tillstånd, svåra depressioner med allvarligt självmordsbeteende samt vissa personlighetsstörningar och neuropsykiatriska funktionsstörningar med svår tvångsmässighet och impulsgenombrott av psykotisk karaktär. Svår demens, svår utvecklingsstörning och grav hjärnskada kan också utgöra allvarlig psykisk störning. Allvar-

lig psykisk störning är ett komplext juridiskt begrepp, som innebär att inte endast medicinska diagnoser utan även andra faktorer som t ex psykosocial funktionsnivå är av betydelse vid bedömning av förekomst av allvarlig psykisk störning [9].

De rättspsykiatriska undersökningarna utförs på uppdrag av domstol och avges av Rättsmedicinalverket (RMV). Det rättspsykiatriska utlåtandet är ett sakkunnigutlåtande, som består i en bedömning av förekomst av allvarlig psykisk störning vid tiden för den aktuella gärningen och vid tiden för RPU. Även bedömning av förutsättningarna för överlämnande till rättspsykiatrisk vård och huruvida den rättspsykiatriska vården ska vara förenad med särskild utskrivningsprövning görs. Huvudutlåtandet baserar sig på delutredningar avgivna av ett team, bestående av rättspsykiater, kurator, psykolog och omvårdnadspersonal. Rättspsykiatern ansvarar för utlåtandet, men övriga deltagare i teamet kan anmäla avvikande mening avseende slutsatserna. I det fall den tilltalade är häktad pågår undersökningen under fyra veckor, i annat fall under sex veckor. Det rättspsykiatriska utlåtandet kan prövas av Socialstyrelsens rättsliga råd, som i vissa fall även utser ett vetenskapligt råd för en ny bedömning av den tilltalades psykiska status och förekomst av allvarlig psykisk störning.

Syfte

Den aktuella studien har som syfte att undersöka skillnader mellan svenskar och invandrare och mellan könen avseende brott, diagnos, global skattning av psykosocial funktionsnivå (GAF) och förekomst av allvarlig psykisk störning vid tiden för den aktuella gärningen. Vidare studeras förändringar i andelen individer med personlighetsstörning och i andelen personlighetsstörda som bedöms lida av allvarlig psykisk störning.

METOD

Studien är en retrospektiv registerstudie och omfattar 4 466 rättspsykiatriska undersökningar under åren 1998–2004. Data erhöles från Rättsmedicinalverkets centrala arkiv. Följande va-

SAMMANFATTAT

Begreppet allvarlig psykisk störning är ett juridiskt begrepp.

Resultaten från den presenterade studien tyder på att kvinnor oftare bedöms lida av allvarlig psykisk störning än män vid rättspsykiatrisk undersökning. Det förelåg ingen skillnad i förekomst av psykotiska tillstånd mellan män och kvinnor.

Invandrare och svenskar be-

dömdes i lika stor utsträckning lida av allvarlig psykisk störning.

Invandrare diagnostiserades dock oftare med ett psykotiskt tillstånd vid tiden för brottet än svenskar.

Andelen personlighetsstörda i hela gruppen och andelen personlighetsstörda som bedömdes lida av allvarlig psykisk störning har sjunkit under den studerade perioden.

riabler har studerats: kön, invandrarbakgrund, diagnos enligt DSM-IV [10] (psykossjukdom, personlighetsstörning, autismspektrumstörning, bipolära tillstånd och depression), brott (våldsbrott, sexualbrott, mordbrand, egendomsbrott, narkotikabrott och övriga brott), global skattning av psykosocial funktionsnivå (GAF), undersökningsår, rättspsykiatrisk bedömning vid tiden för gärningen samt påföljd.

Med invandrare och invandrarbakgrund avses att individen är född i ett annat land än Sverige. I denna undersökning har schizofreni, psykotiskt syndrom utan närmare specifikation (UNS) och vanföreställningssyndrom klassificerats som psykotiska tillstånd. Vi har utgått från Rättsmedicinalverkets statistik och har inte tagit hänsyn till huruvida de olika ärendena prövats av Socialstyrelsens rättsliga råd med eventuell ändring av bedömningen. Totalt hade 5 procent av fallen prövats av Rättsliga rådet.

Statistik

Vid kategoriska variabler har χ^2 -test använts för att undersöka skillnader mellan grupper, medan t-test använts för att analysera skillnader i medelvärden för den kontinuerliga variabeln GAF. Logistisk regression har använts för att studera de direkta sambanden mellan förekomst av allvarlig psykisk störning och de oberoende variablerna diagnos, brott, kön och invandrarbakgrund.

Resultaten från den logistiska regressionsanalysen redovisas i form av oddskvoter, som anger hur vanligt det är att en person bedöms lida av allvarlig psykisk störning inom den studerade kategorin i relation till förekomsten i den använda referensgruppen (som får oddskvoten 1) efter kontroll för övriga oberoende variabler. I analyserna presenteras de tre signifikansnivåerna $P < 0,05$ (*), $P < 0,01$ (**) och $P < 0,001$ (***)

Etik

Den aktuella undersökningen har gjorts inom ramen för kvalitetsarbete. Utlämnande av oidentifierade uppgifter har godkänts enligt gällande regler för utlämnande av uppgifter från Rättsmedicinalverkets centrala arkiv (RCA). Det har inte bedömts vara nödvändigt att inhämta etiskt godkännande. På grund av sekretess har variabeln ålder inte varit inkluderad i analysen.

Bortfall

Sex rättspsykiatriska utlåtanden var på grund av sekretess inte möjliga att erhålla från RCA. För vissa variabler var det interna bortfallet större än för andra variabler; detta gällde främst variablerna huvudåtal i tingsrätten och tingsrättens val av påföljd. Vid en bortfallsanalys förelåg ingen skillnad avseende de socio-demografiska variablerna, såsom kön och etnisk bakgrund (Tabell I).

RESULTAT

Populationen utgjordes av 11 procent kvinnor, och någon signifikant skillnad över tid avseende andelen kvinnor förelåg inte (Tabell II). Totalt hade 35 procent av individerna invandrarbakgrund. Sammanlagt bedömdes 49 procent av de undersökta lida av allvarlig psykisk störning, och andelen var stabil under den studerade tiden. Under den studerade perioden genomfördes i genomsnitt 638 undersökningar per år.

Skillnader mellan svenskar och invandrare

Andelen invandrare var stabil över den undersökta tiden (Tabell II). I Tabell III presenteras skillnader mellan svenskar och invandrare i fråga om allvarlig psykisk störning, diagnos, GAF-skattning, brottstyp och tingsrättens val av påföljd. Vid rätts-

TABELL I. Internt bortfall i huvudåtal respektive i val av påföljd efter etnisk bakgrund och kön.

Variabel	Etnisk bakgrund	Kön
Huvudåtal i tingsrätten	7 procent av invandrarna/ 7 procent av svenskarna	6 procent av kvinnorna/ 7 procent av männen
Tingsrättens val av påföljd	6 procent av invandrarna/ 6 procent av svenskarna	5 procent av kvinnorna/ 5 procent av männen

TABELL II. Totalt antal rättspsykiatriska undersökningar 1998–2004, antal och andel (procent) med allvarlig psykisk störning (APS), ej APS, kvinnor och invandrare per år.

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Totalt
APS	306 (50)	335 (51)	284 (46)	290 (49)	322 (48)	347 (50)	320 (50)	2 204 (49)
Ej APS	299 (49)	320 (49)	334 (54)	299 (51)	348 (52)	340 (49)	314 (49)	2 254 (50)
Totalt	609	657	619	589	670	688	634	4 466
Kvinnor	69 (11)	72 (11)	53 (9)	57 (10)	71 (11)	80 (12)	84 (13)	486 (11)
Invandrare	201 (33)	233 (35)	214 (35)	201 (34)	257 (38)	219 (32)	238 (37)	1 563 (35)

psykiatrisk undersökning bedömdes invandrare i större utsträckning än svenskar ha psykotiska tillstånd ($P < 0,001$). Det fanns även en skillnad i GAF-skattning mellan svenskar och invandrare. Svenskarna skattas lägre vid gärningen, medan invandrare skattas lägre vid undersökningen. Svenskar dömdes oftare till skyddstillsyn, medan invandrare oftare dömdes till fängelse i gruppen som kommer till rättspsykiatrisk undersökning ($P < 0,001$). Den aktuella studien klargör dock inte huruvida detta är relaterat till brottens straffvärde.

Skillnader mellan könen

Skillnader mellan könen avseende diagnoser, brott, påföljd, GAF-skattning och andelen med allvarlig psykisk störning framgår av Tabell IV. Andelen som bedöms lida av allvarlig psykisk störning är större bland de undersökta kvinnorna än bland de undersökta männen (59 procent mot 48 procent, $P < 0,001$).

Av Tabell V framgår även att oddskvoten för att kvinnor ska bedömas lida av en allvarlig psykisk störning är 1,66 då vi kontrollerat för andra oberoende variabler, såsom diagnos, brott och invandrarbakgrund ($P < 0,001$). Att kvinnorna därmed skattas lägre enligt GAF än männen är ett förväntat förhållande. Några skillnader inom de mest förekommande diagnoserna (psykotiskt syndrom UNS, schizofreni och vanföreställningssyndrom) bland de allvarligt psykiskt störda kan dock inte påvisas mellan könen. Kvinnor som bedöms lida av allvarlig psykisk störning får oftare diagnoserna autismspektrumstörning ($P < 0,05$), bipolära tillstånd ($P < 0,01$) och depression ($P < 0,001$) (data ej visade). De personlighetsstörda kvinnorna anses oftare lida av allvarlig psykisk störning än de personlighetsstörda männen: 39 procent av kvinnorna mot 18 procent av männen ($P < 0,001$) (data ej visade).

I hela den studerade gruppen (både män och kvinnor) som begått mordbrand bedöms en större andel ha allvarlig psykisk störning än bland dem som inte begått mordbrand (67 procent jämfört med 49 procent, $P < 0,001$). Om vi i gruppen mordbrand tar hänsyn till kön blir skillnaden i bedömningen allvarlig psykisk störning dock inte signifikant mellan könen: 73 procent för kvinnor och 64 procent för män. Inom gruppen mordbrand finns inte heller någon skillnad i diagnoser mellan könen (data

TABELL III. Skillnader mellan svenskar och invandrare i fråga om diagnos, GAF och allvarlig psykisk störning (APS) vid gärning samt brottstyper och påföljder i den undersökta gruppen. Antal och andel anges. SUP = särskild utskrivningsprövning.

	Svensk bakgrund (n=2 903)	Invandrabakgrund (n=1 563)	Signifikansnivå
<i>APS</i>			
Andel APS	50 procent (n=1 446)	49 procent (n=758)	NS
<i>Diagnoser</i>			
Andel psykotiska tillstånd	24 procent (n=688)	30 procent (n=468)	***
Andel personlighetsstörning	21 procent (n=617)	18 procent (n=280)	**
Andel bipolära tillstånd	3 procent (n=99)	1 procent (n=21)	***
Andel depression	4 procent (n=110)	4 procent (n=68)	NS
Andel autismspektrumstörning	6 procent (n=171)	2 procent (n=37)	***
<i>GAF</i>			
GAF vid gärning, medelvärde	40 (n=672)	41 (n=217)	NS
GAF vid undersökning, medelvärde	47 (n=1 305)	46 (n=406)	*
<i>Påföljder</i>			
Rättspsykiatrisk vård med SUP	35 procent (n=1 023)	36 procent (n=565)	NS
Rättspsykiatrisk vård utan SUP	7 procent (n=212)	6 procent (n=95)	NS
Fängelse	32 procent (n=940)	37 procent (n=581)	***
Skyddstillsyn	16 procent (n=476)	11 procent (n=165)	***
<i>Brott</i>			
Våldsbrott	66 procent (n=1 791)	71 procent (n=1 035)	***
Egendomsbrott	7 procent (n=197)	5 procent (n=83)	*
Mordbrand	10 procent (n=279)	6 procent (n=75)	***
Narkotikabrott	2 procent (n=64)	5 procent (n=60)	***
Sexualbrott	9 procent (n=246)	9 procent (n=145)	NS
Övriga brott	5 procent (n=148)	5 procent (n=77)	NS

ej visade). Kvinnorna utgör också en större andel i gruppen som kommit till RPU efter att ha begått mordbrand (31 procent) jämfört med deras andel (11 procent) i den totala gruppen.

Färre fall av personlighetsstörning

En minskning av andelen personlighetsstörda i den rättspsykiatriskt undersökta gruppen kan urskiljas. Under 1998 erhöll 27 procent av gruppen en personlighetsstörningsdiagnos; under år 2004 var andelen 15 procent ($P < 0,001$). Samtidigt har andelen av de individer som diagnostiseras med personlighetsstörning och bedömts lida av allvarlig psykisk störning sjunkit från 29 procent 1998 till 17 procent 2004 ($P < 0,001$). Som vi kan se i Tabell VI är GAF-värdena stabila under den undersökta perioden.

Andelen individer med diagnosen psykotiskt syndrom UNS har under den undersökta perioden ökat från 4 till 10 procent i den studerade gruppen ($P < 0,001$) och från 8 till 20 procent av de individer som bedömdes lida av allvarlig psykisk störning ($P < 0,001$) (data ej visade).

DISKUSSION

En större andel invandrare diagnostiserades med ett psykotiskt tillstånd än individer med svensk bakgrund, men andelen som bedömdes lida av allvarlig psykisk störning i invandrargruppen var inte större. Skattning av social funktionsnivå med GAF verkar inte kunna förklara denna skillnad. En förklaring skulle kunna vara att vissa psykotiska tillstånd i invandrargruppen varit av så kortvarig natur att de i rättspsykiatrisk mening inte bedömts utgöra en allvarlig psykisk störning.

En annan skillnad mellan invandrare och svenskar kan avläsas i tingsrätternas val av påföljd, varav framgår att invandrare i större utsträckning döms till fängelse än svenskar, medan svenskar oftare döms till skyddstillsyn än invandrare. Det är

dock inte möjligt att förklara den skillnaden utifrån resultaten från denna studie.

Allvarlig psykisk störning oftare hos kvinnor

Resultaten från denna studie är i linje med resultaten från tidigare forskning och visar att kvinnor i större utsträckning än män bedöms lida av allvarlig psykisk störning. Förhållandet verkar vara stabilt över tid, då en liknande studie med material från 1992–1995 likt oss fann att oddskvoten för att kvinnor skulle bedömas lida av en allvarlig psykisk störning var 1,66 [7]. Fördelningen i andel med psykotiska tillstånd skiljer sig inte mellan män och kvinnor.

GAF-skattningarna tyder på att kvinnor som kommer till rättspsykiatrisk undersökning fungerar sämre än män. Resultat från en annan studie visar också att kvinnor i större utsträckning än män sökt psykiatrisk vård i nära anslutning till det eller de brott som sedan lett till rättspsykiatrisk undersökning [11]. Detta skulle kunna vara i linje med en faktisk allvarlig funktionsnedsättning hos kvinnor som ökar sannolikheten för förekomst av allvarlig psykisk störning i den rättspsykiatriska bedömningen. De personlighetsstörda kvinnorna bedöms mer än dubbelt så ofta lida av allvarlig psykisk störning än de personlighetsstörda männen. En procentuellt större andel kvinnor med psykotiska tillstånd skulle förklara att en större andel av kvinnorna bedöms lida av en allvarlig psykisk störning. I stället verkar skillnaden vara relaterad till andra diagnosgrupper, där kvinnor i större utsträckning bedöms lida av allvarlig psykisk störning. Dessa andra diagnoser utgörs av depressioner, autismspektrumstörningar, bipolära tillstånd och personlighetsstörningar.

Mordbrand vanligt brott bland kvinnorna

Över en femtedel av de undersökta kvinnorna har begått mordbrand. Mordbrand kan i rättspsykiatriskt sammanhang sanno-

TABELL IV. Skillnader mellan könen i fråga om diagnos, GAF och allvarlig psykisk störning (APS) samt brottstyper och påföljder i den undersökta gruppen. Andel och antal anges. SUP = särskild utskrivningsprövning.

	Kvinnor (n=481)	Män (n=3 980)	Signifikansnivå
APS	59 procent (n=289)	48 procent (n=1 915)	***
<i>Diagnoser</i>			
Andel psykotiska tillstånd	26 procent (n=126)	26 procent (n=1 029)	NS
Andel personlighetsstörning	21 procent (n=102)	20 procent (n=795)	NS
Andel bipolära tillstånd	5 procent (n=22)	3 procent (n=98)	**
Andel depression	7 procent (n=36)	4 procent (n=142)	***
Andel autismspektrumstörning	7 procent (n=32)	4 procent (n=176)	NS
<i>GAF</i>			
GAF vid gärning, medelvärde	38 (n=267)	41 (n=1 999)	***
GAF vid undersökning, medelvärde	44 (n=484)	47 (n=3 961)	***
<i>Påföljder</i>			
Rättspsykiatrisk vård med SUP	40 procent (n=193)	35 procent (n=1 395)	*
Rättspsykiatrisk vård utan SUP	11 procent (n=52)	6 procent (n=255)	***
Fängelse	23 procent (n=110)	35 procent (n=1 392)	***
Skyddstillstånd	17 procent (n=82)	14 procent (n=569)	NS
<i>Brott</i>			
Våldsbrott	56 procent (n=257)	69 procent (n=2 567)	***
Egendomsbrott	10 procent (n=44)	6 procent (n=236)	**
Mordbrand	22 procent (n=101)	7 procent (n=253)	***
Narkotikabrott	3 procent (n=13)	3 procent (n=111)	NS
Sexualbrott	0,2 procent (n=1)	10 procent (n=380)	***
Övriga brott	8 procent (n=40)	5 procent (n=185)	***

TABELL V. Resultat från den logistiska regressionsanalysen i form av oddskvoter. En oddskvot anger hur vanligt det är att en person bedöms ha en allvarlig psykisk störning vid tiden för den misstänkta gärningen i den studerade kategorin (t ex kön) i relation till förekomsten av allvarlig psykisk störning i referensgruppen med oddskvot 1 efter kontroll för övriga studerade oberoende variabler.

	Modell 1 (n=4 174)
<i>Kön</i>	
Man	1,00
Kvinna	1,67***
<i>Etnisk bakgrund</i>	
Svensk	1,00
Invandrare	0,87
<i>Diagnos</i>	
Personlighetsstörning	1,00
Övriga diagnoser	1,85***
Psykotiska tillstånd	7,14***
<i>Brott</i>	
Övriga brott	1,00
Narkotikabrott	1,15*
Egendomsbrott	1,70
Våldsbrott	1,96***
Sexualbrott	2,13***
Mordbrand	4,05***

likt relateras till mer betydande psykisk ohälsa och udda och avvikande beteende. Den höga förekomsten av mordbrand bland kvinnor skulle kunna vara en orsak till den högre förekomsten av allvarlig psykisk störning hos kvinnor.

Det kan således finnas olika orsaker till att kvinnor i större utsträckning än män bedöms lida av allvarlig psykisk störning. I det aktuella sammanhanget bör också beaktas möjligheten att symtom och svårigheter hos kvinnor på ett mer systematiskt

TABELL VI. GAF-värden för de personlighetsstörda individerna för åren 1998, 2001 och 2004. Bedömning av GAF vid gärning har gjorts från och med 2001.

	1998	2001	2004
GAF vid gärning, medelvärde (SD)	–	46 (12)	47 (11)
GAF vid undersökning, medelvärde (SD)	52 (13)	53 (12)	51 (9)

sätt skulle tolkas annorlunda än motsvarande symtom och svårigheter hos män.

Svårförklarad minskning i andelen personlighetsstörda

Vi kan under den undersökta tiden konstatera en nedgång av andelen individer som diagnostiserats med en personlighetsstörning och att andelen individer med personlighetsstörning som bedöms lida av allvarlig psykisk störning har minskat. En orsak till att de personlighetsstörda i allt mindre utsträckning bedöms allvarligt psykiskt störda skulle kunna vara en bättre social funktionsnivå. Detta borde då ha visat sig genom att individerna bedömts ha en högre funktion enligt GAF-skalan, som även är en viktig markör i bedömningen av allvarlig psykisk störning [9]. Förändringarna vid strukturerad skattning med GAF tyder dock inte på någon skillnad.

Fler med psykotiskt syndrom

En förklaring till nedgången av andelen personlighetsstörda skulle kunna vara att domstolarna i mindre utsträckning väljer att låta personlighetsstörda individer genomgå rättspsykiatrisk undersökning. En annan förklaring skulle kunna vara att nedgången är relaterad till uppgången i andelen individer med psykotiskt syndrom UNS.

Grann och Holmberg fann i en studie en minskning i andelen individer med personlighetsstörningar efter lagändringen

1992 jämfört med före lagändringen [12]. Författarna fann då även en ökning av andelen med diagnosen psykotiskt syndrom UNS. Vi kan i vår studie notera en liknande ökning.

SLUTSATSER

Allvarlig psykisk störning är inte ett medicinskt begrepp utan ett juridiskt. Vid bedömning av förekomst av allvarlig psykisk störning beaktas, förutom medicinska, även sociala och psykologiska aspekter. I det aktuella sammanhanget finns det knappast något som kan anses vara »rätt« eller »fel«, men från rätts-säkerhetssynpunkt torde det vara önskvärt med en gemensam referensram avseende allvarlig psykisk störning som juridiskt begrepp. Det är komplicerat att översätta sociala, psykologiska och psykiatriska faktorer till juridiska begrepp.

■ *Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.*

■ *Stig Elofsson, institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet, har bidragit med hjälp i statistikbearbetningen. Annica Ehlén, Rättsmedicinalverkets rättspsykiatriska avdelning i Stockholm, har hjälpt till med språkgranskning. Reidun Axelsson, Rättsmedicinalverkets centrala arkiv, har hjälpt oss att erhålla oidentifierat material.*

REFERENSER

1. Kullgren G, Grann M, Holmberg G. The Swedish forensic concept of severe mental disorder as related to personality disorders. *Int J Law Psychiatry*. 1996;19:191-200.
2. Den rättspsykiatriska vården. Stockholm: Socialstyrelsen; 2005.
3. Belfrage H. Brottsligheten, psykiatrin och samhället. Stockholm: Liber; 1995.
4. Hicks J. Ethnicity, race, and forensic psychiatry: are we color-blind? *J Am Acad Psychiatry Law*. 2004; 32:21-33.
5. Kordon S, Wetterqvist A. Gärningsmannen är en kvinna. Stockholm: Bokförlaget DN; 2006.
6. Kvinnor anses oftare psykstörda. *Dagens Nyheter*. 2004 27 april.
7. Grann M. Gender and legal insanity: forensic psychiatric assessments of criminal offenders in Sweden 1992-1995 [psykologexamensuppsats]. Umeå: Umeå universitet; 1996.
8. Kriminalstatistik 2004. Stockholm: Brottsförebyggande rådet; 2005. Rapport 2005:12.
9. Sjuk eller frisk? Vård eller straff? Genomgång av rättspsykiatriärenden år 2000 i Rättsliga rådet. Stockholm: Socialstyrelsen; 2002.
10. American Psychiatric Association (APA). Diagnostic and statistical manual of mental disorders, 4th ed (DSM-IV). Washington DC: APA; 1994.
11. Holmberg G, Kristiansson M. Contacts with public services, with special reference to mental health care, preceding a serious crime: A retrospective study of 268 subjects of forensic psychiatric investigations. *Int J Law Psychiatry*. 2006; 29:281-8.
12. Grann M, Holmberg G. Follow-up of forensic psychiatric legislation and clinical practice in Sweden 1988 to 1995. *Int J Law Psychiatry*. 1999;22:125-31.

annons